

Общ конспект за държавен изпит по археология за получаване на образователна и квалификационна степен „бакалавър“

1. Основни етапи в антропогенезиса и развитие на ранните технологии през старокаменната епоха.

Основна литература:

Гацов И. (съст.) 1994. Началото, Инфо-прес, София.

Гацов И. (съст.) 1994. Човекът зад находките, София.

Гацов, И., Ст. Иванова, Н. Сираков, С. Сиракова. 1983. Типология на каменните изделия от ранния и средния палеолит. Археология, 1-2, 1983, 13-28

Сираков, Н. 1972. Технология, типология на каменните изделия от палеолита и номенклатура на български език. Археология, 3, 1972, 1-17.

Сираков, Н., Ст. Иванова, Св. Сиракова, И. Гацов. 1993. Типология на каменните оръдия от късния палеолит, Археология, 3, 1987, 1-17.

Gamble, Cl. 1999. The Palaeolithic Societies of Europe. Cambridge University Press.

2. Неолитизация на Югоизточна Европа. Теории, пътища на разпространение, поминък и култура на най-ранните селища. Новокаменна епоха на Източните Балкани.

Основна литература:

Бояджиев, Я. 2008. Нови данни за селищното устройство и жилищна архитектура през неолита и халколита. В:М. Гюрова (ред.) Праисторически проучвания в България: новите предизвикателства, С. 2008,

Boyadziev, Y. 2009. Early Neolithic cultures on the territory of Bulgaria. In: Gatsov, Iv. / Y. Boyadziev (eds.) The First Neolithic Sites in Central/South-East European Transect, BAR IS Kraków, 2009, 7-43.

Лещаков, Кр. 2007. Обхват на българската праистория. В: Гийом, Ж. / Г. Бакалов (ред.) Праистория. От един континент към друг. Larousse. История на Света, Том 1, София, изд. ICON, 2007, 291-326.

Николов, В. 1992. Раннонеолитно жилище от Слатина (София). С., 1992. Разкопки и проучвания, XXV.

Николов, В. 2002. Раннонеолитна рисувана орнаментация. София.

Тодорова, Х., Ив. Вайсов 1993. Новокаменната епоха в България. Наука и Изкуство, София.

Чохаджиев, Ст. 2007. Неолитни и халколитни култури в басейна на р. Струма. Велико Търново 2007.

Bailey, D. / Iv. Panajotov (eds) 1995. Prehistoric Bulgaria, Monographs in World Archaeology No 22, 1995, 149-191.

Bailey, D. 2000. Balkan Prehistory. Exclusion, Incorporation and Identity. Routledge.

Özdoğan, M. 2003. The prehistory of northwestern Turkey. A synoptic overview of the latest evidence. In: Grammenos, D. (ed.), Recent Research in the Prehistory of the Balkans, Thessaloniki 2003, 329-368.

3. Каменно-медна епоха на Източните Балкани.

Основна литература:

Лещаков, Кр. 2007. Обхват на българската праистория. В: Гийом, Ж. / Г. Бакалов (ред.) Праистория. От един континент към друг. Larousse. История на Света, Том 1, София, изд. ICON, 2007, 291-326.

Тодорова, Х. 1986. Каменно-медната епоха в България. София, 1986.

Чохаджиев, Ст. 2007 Неолитни и халколитни култури в басейна на р. Струма. Велико Търново 2007.

Anthony, D. W. et al. (eds.) 2010. The Lost World of Old Europe. The Danube Valley, 5000-3500 BC. Exhibition catalogue, Princeton and Oxford, 2010.

Bailey, D. / Iv. Panajotov (eds) 1995 Prehistoric Bulgaria, Monographs in World Archaeology No 22, 1995, 149-191.

Renfrew, C. 1969. The Autonomy of South-East European Copper Age. Proceeding of the Prehistoric Society 34, 2, 1969, 12-47.

Slavchev, Vi. (ed.) 2008. The Varna Eneolithic Necropolis and Problems of Prehistory in Southeast Europe. Varna 2008.

Slavchev, Vi. 2010 The Varna Eneolithic Cemetery in the Context of the Late Copper Age in the East Balkans. In:

4. Бронзова епоха на Източните Балкани.

Основна литература:

Бонев, Ал. 1988 Тракия и Егейския свят през втората половина на II хилядолетие пр.н.е. Р. и Пр. XX, 1988.

Лещаков, Кр. 2006. Бронзовата епоха в горнотракийската низина. ГСУ Спец. Археология 3, 2002 (2006), 141-216.

Лещаков, Кр. 2007. Обхват на българската праистория. В: Гийом, Ж. / Г. Бакалов (ред.) Праистория. От един континент към друг. Larousse. История на Света, Том 1, София, изд. ICON, 2007, 291-326.

Панайотов, Ив. 1989. Ямната култура в българските земи. Р. и Пр. 21, София, 1989.

Alexandrov, St. 1995 The EBA in Western Bulgaria: Periodisation and Cultural Definition. In: Bailey, D. / I. Panajotov (Eds), Prehistoric Bulgaria, World Monographs in Archaeology 22, 1995, 253-270.

Alexandrov, St. / V. Petkov / G. Ivanov 2007. The Late Bronze Age necropolis in the town of Sandanski, Southeast Bulgaria. In: Todorova, H. / M. Stefanovich / G. Ivanov (eds.) The Struma/Strymon River Valley in Prehistory. Proceedings of the Intern. Symp. Strymon Praehistoricus (2004), Sofia 2007, 373-388.

Bailey, D. / Iv. Panajotov (eds) 1995. Prehistoric Bulgaria, Monographs in World Archaeology No 22, 1995, 149-191.

5. Ранна желязна епоха на Източните Балкани. Култури през ранножелязната епоха в Тракия. Керамика и керамични комплекси - културни групи, типология, импортни съдове.

Основна литература:

Гоцев, Ал. 1992 Проучвания върху селищната система през ранножелязната епоха в Североизточна България, Хелис 1, 70-81.

Стоянов, Т. 1997. Могилен некропол от ранножелязната епоха "Сборяново". Свят и Наука, София, 1997.

Кисъв, К. 2009. Погребални практики в Родопите (II – I хил. пр. Хр.), Пловдив, Автоспектър.

Нехризов, Г. 2008 Ритуални ями от желязната епоха при Свиленград. In: Николов, В. / Г. Нехризов / Ю. Цветкова (ред.) Спасителни археологически разкопки по трасето на железопътната линия Пловдив-Свиленград през 2005 г., София 2008, 331-494.

Ников, Кр. 2002 Изображения на птици върху керамиката от ранната желязна епоха в Югоизточна България. – В: Сборник в чест на проф. А. Милчев (ГСУ-ИФ, Археология, Suppl. 2), 2002, 45-53.

Фол, Ал. (ред.) 1982 Тракийски паметници. Том 3. Мегалитите в Тракия. Наука и Изкуство, София 1982.

Gotsev, Al. 1994 Decoration of the Early Iron Age pottery from South-East Bulgaria. In: Ciugudean, H. / N. Boroffka (eds). The Early Hallstatt period (1200-700 B.C.) in South-Eastern Europe. Proceedings of the International Symposium from Alba Iulia, 10-12 June, 1993. BMA (Bibliotheca Musei Apulensis). Alba Iulia. 97-128.

Gotsev, Al. 1995 Contacts and interactions across the Eastern Balkan Range during the Early Iron Age. Хелис, III, 43-68.

Gotsev, Al. 1997 Characteristics of the settlement system during the Early Iron Age in Ancient Thrace. In: Damgaard Anderson, H. et. al. (ed.) Urbanization in the Mediterranean in the 9th to 6th Centuries BC, Acta Hyperborea 7, 1997, 407- 421.

Hänsel, B. 1976 Beiträge zur regionalen und chronologischen Gliederungen der älteren Hallstattzeit an der unteren Donau. Bonn 1976.

Nikov, Kr. 2002 Stamped decoration pithoi in Southern Thrace from the Early Iron Age. Archaeologia Bulgarica 6, 2002, 1, 19-44.

6. Тракийското изкуство. Поява и развитие на торевтиката. Основни групи: съдове, парадно въоръжение, конски амуниции.

Основна литература:

Венедиков, И. Тракийското съкровище от Летница. С., 1996.

Венедиков, И., Герасимов Т. 1973. Тракийското изкуство. С. 1973.

Гергова, Д. Развитие на фибулите в Тракия през старожелязната епоха - Векове, 1977, кн. 1, 47-57.

Гергова, Д. Произход, характер и датировка на съкровището от Бързица - Археология, 1982, кн. 3-4.

Домарадски, М. Фибули от късножелязната епоха в Тракия. - Годишник на Департамент Археология – НБУ, 1999, 214-237.

Китов, Г., Д. Агре. Въведение в тракийската археология. София, 2002.

Стоянов, Т. Съкровището от Борово в археологически и исторически контекст. - Seminarium Thasicum, 3 (Първи академични четения в памет на академик Гаврил Кацаров), 1998, 65-90.

Стоянов, Т. Панагюрското съкровище - изобразителна програма и принадлежност. - В: "Панагюрското съкровище и тракийската култура", София 2004, 11-30.

7. Погребални обреди от ранножелязната епоха в Тракия. Паметници – долмени, скални гробници, плоски и могилни некрополи. Погребални обреди от

късножелязната епоха в Тракия. Монументална гробнична архитектура. Гробници, видове, разпространение.

Основна литература:

- Китов, Г. 2003.** Долината на тркийските владетели (I). Археология, кн. 1.
Китов, Г. 2003. Долината на тркийските владетели (II). Археология, кн. 2.
Китов, Г. 2005. Могилна архитектура - Земице на България. Люлка на тракийската култура. С. 2005.
Нехризов, Г. 1999. Погребални практики в Източните Родопи през първото хилядолетие пр.Хр. – Rhodopica, кн.1, С. 1999.
Русева, М. 2000. Тракийска култова архитектура. Ямбол. 2000.
Стоянов, Т. 1997. Могилен некропол от ранножелязната епоха "Сборяново". Свят и Наука, София, 1997.
Тракийски паметници, том 1. Мегалитите в Тракия. С. 1976.
Тракийски паметници, том 3. Мегалитите в Тракия, част 2, Тракия Понтика. С. 1982
Филов, Б. 1934. Надгробните могили при Дуванлий, Пловдивско. С. 1934.
Филов, Б. 1937. Куполните гробници при Мезек - ИБАИ 11. С 1937.
Archibald, Z. 1998. The Odrysian Kingdom of Thrace. Oxford. 1998.

- 8. Селищни модели и системи в Тракия през I хил. пр. Хр. Видове селища, организация, топографски особености, пътна мрежа и комуникации. Урбанизация на селищните системи в Тракия през втората половина на I хил. пр. Хр. Проблемът с тракийския град – възникване, развитие, особености на селищните центрове.**

Основна литература:

- Попов 2002: Хр. Попов.** Урбанизация във вътрешните райони на Тракия и Илирия през VI – I в. пр. Хр. София.
Bintliff 1999: J. Bintliff. Settlement and territory. In: Themes and approaches, 505-545.
Clark, Haswell 1967: C. Clark, M. Haswell. In: The economics of subsistence agriculture, London.
Dimitrov, Čičikova 1978: D. Dimitrov, M. Čičikova. The Thracian city of Seuthopolis, British Archaeological Reports, Supplementary series 38.
Flannery 1968: K. Flannery. Archaeological Systems. Theory and Early Mesoamerica. In: Anthropological Archaeology in the Americas, edited by B. J. Meggars, Washington 1968, 67-87.
Flannery 1976b: K. Flannery. The village and its catchment area: Introduction. In: The early Mesoamerican village, edited by K. V. Flannery, New York.
Vita-Finzi 1969: C. Vita-Finzi. Early man and environment. In: Trends in geography – An introductory survey, edited by U. Cooke and J. H. Johnson, Oxford, 102-108.

- 9. Римско изкуство. Римска живопис. Декоративна и стативна живопис. Четирите помпеански стила. Фаюмски портрет. Мозайки. Художествени занаяти в Древен Рим: ювелирство, глиптика, мозаечни техники, живопис. Мозаечно изкуство и живопис от тракийските провинции. Каменна пластика от тракийските провинции. Бронзова пластика от тракийските провинции. Импорт и производство на керамични изделия в Римска Тракия. Римски накити от тракийските провинции.**

Основна литература:

Димитрова-Милчева, А. Антични геми и камеи от Националния Археологически музей в София. С., 1980.

Соколов Г. И. Искусство Древнего Рима. М., 1971.

Dunbabin, K. *Mosaics of the Greek and Roman World.* Cambridge: Cambridge Univ. Press, 1999.

Maiuri A. *La peinture romaine.* Genève, 1953.

Ruseva-Slokoska L. *Roman Jewellery. A Collection of the National Archaeological Museum.* Sofia: Cromwell Ed., S., 1991.

10. Римска архитектура. Строителни техники и конструкции. Градски ансамбли и съоръжения. Форуми, арки, терми, амфитеатри. Инженерни съоръжения - акведукти, мостове, пътища. Римско жилище. Градоустройство. Планировка на градовете. Римски военен лагер. Рим: организация на градския живот и градоустройство. Нови градове и урбанизация в тракийските провинции. Археологически аспекти на римското военно дело. Крепостно строителство. Долнодунавски укрепен лимес.

Основна литература:

McKay A.G. *Houses, Villas and Palaces in the Roman World.* Thames & Hudson, 1975.

Ward-Perkins, J. *Roman Imperial Architecture.* Harmondsworth: Penguin Books, 2000.

Voëthius, A. *Etruscan and Early Roman Architecture.* Harmondsworth: Penguin Books, 1976.

Иванов, Р. 1999. Долнодунавската отбранителна система между Дортикум и Дуросторум от Август до Маврикий.

11. Погребални обичаи и вярвания. Поменални ритуали. Погребални обичаи и гробни съоръжения в Римска Тракия. Гробът и гробници, декорация. Надгробна пластика от тракийските провинции.

Основна литература:

Димитров Д.П. Надгробните плочи от Северна България. С., 1942.

Димитров Д.П. Портретът върху античните надгробни плочи от римско време в Североизточна Македония. – ИБАИ 18 (1939), 1–128.

Toynbee, J. *Death and Burial in the Roman World.* Baltimore: John Hopkins Univ. Press, 1996.

Conrad, S. *Die Grabstelen aus Moesia Inferior: Untersuchungen zu Chronologie, Typologie und Iconographie.* Leipzig: Casa Libri, 2004.

12. Византийска архитектура. Константинопол – център на византийската култура. История на археологическите проучвания. Градоустройство, топография и фортификационни съоръжения. Обществени места на градския живот. Представителни светски сгради. Византийските църкви. Видове паметници. Устройство на отделните части и връзка с литургиката. Архитектурни конструкции и планови решения. Роля на източните провинции. Иконоборческият период и отражението му върху култовата архитектура. Утвърждаване и развитие на византийския стил през 10 и 11 в. Кръстоносните

**походи и източноправославната църковна архитектура след тях.
Късноризантски стил.**

Основна литература:

- Бакалов, Г.** 2000 Византия. Културно-политически очерци. София, 2000
- Вагнер, Г.** 1986 Византийски храм как образ на мира. – Византийски Временник 47
- Каждан, А.П., А. Уортън Епстейн** 2001 Византийската култура XI-XII в. Промени и тенденции. София
- Литаврин, Г.Г.** 1984 Как са живели византийците. София
- Оболенски, Д.** Византийската общност. Източна Европа 500-1453 г. София, 2001
- Dalton, O. M.** 1911 Byzantine Art and Archaeology. London
- Hendy, M.** 1985 Studies in the Byzantine Monetary Economy c. 300–1450. Cambridge
- Krautheimer, R.** 1986 Early Christian and Byzantine Architecture. Harmondsworth
- Laiou, A. E. (Ed.)** 2002 The Economic History of Byzantium: From the Seventh through the Fifteenth Century. Washington, 2002.
- Müller-Wiener, W.** 1977 Bildlexikon zur Topographie Istanbuls. Tübingen, 1977.
- Sanders, G., I. K. Whitbread** 1990 Central Places and Major Roads in the Peloponnese. - BSA 85: 348–49,
- Schneider, A.M.** 1951 Die Blachernen. – Oriens, 4.1, 1, 82-120
- Scranton, R. L.** 1957 Mediaeval Architecture in the Central Area of Corinth. Corinth XVI. Princeton
- Tabula Imperii Byzantini. Vienna, 1976-.**
- Müller-Wiener, W.** 1977 Bildlexikon zur Topographie Istanbuls. Tübingen

13. Българска езическа култура. Ранните българи на Север от Черно море и Кавказ. Хронология на навлизането на раннобългарските анклавни в Източна Европа и фактори на етногенеза. Групи археологически паметници. Представителни комплекси – Малая Перешчепина, Вознесенка, Група “Сивашовка”. Основане на българската държава на Долен Дунав. Зони и етапи на навлизане в Отвъддунавска България, Добруджа, Лудогорие. Землени отбранителни съоръжения. Селищни структури и биритуални езически некрополи.

Основна литература:

- Ангелова, Ст. Л. Дончева-Петкова** 1982 За приемствеността в ранносредновековната култура на Южна Добруджа. – В: България 1300. Институции и държавна традиция 2. София
- Антонова, В.** 1981 Старобългарското крепостно строителство в светлината на археологическите проучвания на аула на хан Омуртаг при гара Хан Крум (Чаталар). – Плиска-Преслав 2
- Антонова, В., Цв. Дремсизова** 1960 Аулет на хан Омуртаг край с. Хан Крум. Проучвания през 1958 г. – Археология 4
- Антонова, В., Д. Владимирова, П. Петрова** 1969 Етническата принадлежност и историческото на пастирската култура. – Археология 3
- Бешевлиев, В.** 1976 Етническа принадлежност на рунните надписи при Мурфатлар. – Векове V, 4
- Бешевлиев, В.** 1981 Първобългарите. Бит и култура. София
- Бешевлиев, В.** 1988 Свидетелства за присъствието на прабългарите в Дръстър. - В: Дуросторум-Дръстър-Силистра. 90 години музейно дело. Силистра

- Бонев, Ст.** 1989 За архитектурния облик на прабългарските езически храмове. – Проблеми на прабългарската история и култура. София
- Бояджиев, Ст.** 1975 По въпроса за приемствеността в архитектурата на Първата българска държава. - В: Архитектурата на Първата и Втората българска държава. София
- Ваклинов, Ст.** 1972 За характера на раннобългарската селищна мрежа в Североизточна България. – Археология 1
- Ваклинов, Ст.** 1977 Формиране на старобългарската култура. София
- Въжарова, Ж.** 1976 Славяни и прабългари по данни на некрополите от VI - XI в. от територията на България. София
- Въжарова, Ж.** 1986 Средновековното селище при с. Гарван, Силистренски окръг VI-XI в. София
- Рашев, Р.** 2005 Прабългарите през 5-7 в. София
- Рашев, Р.** 2008 Българската езическа култура (VII-X в.). София

14. Градски и управленски центрове в средновековна България. Историческа топография и архитектура на Плиска и Велики Преслав. Проблемът за града. Държавни центрове и регионализъм. Традиции и иновации във формирането на българската архитектурна школа. Роля на архаизиращите антични тенденции. Влияние на Византия и източни елементи. Градска култура на Второто българско царство. Историческа топография и градоустройство на Търновград и градски центрове от територията на средновековна България. Проблемът за българския “замък”.

Основна литература:

- Аладжов, Ж.** 1992 Предстоличен Преслав. – Приноси към Българска археология I
- Ангелов, Д.** 1960 Към въпроса за средновековния български град. – Археология 3
- Ангелов, Н.** 1964 Средновековният град Търново според изворите от XII-XIV в. и досегашните археологически разкопки. – ИНМВТ II
- Ангелова, Ст.** 1973 Крепостните стени на Дуросторум-Дръстър-Силистра. – Археология 3
- Ангелова, Ст.** 1993 Към топографията на средновековния Дръстър през XII в. – Приноси към българската археология II
- Ангелова, Ст.** 2002 Археологически проучвания в Дръстър (14 години по-късно). – Добруджа 20
- Витлянов, Ст.** 1995 Стопанският облик на столичните манастири. – Плиска-Преслав 7
- Витлянов, Ст.** 2000 Археологически данни за икономическия облик на Плиска. – Плиска-Преслав 8
- Георгиев, П.** 2000 Землените укрепления на Абоба-Плиска. – Плиска-Преслав 8
- Георгиев, П.** 2000 Селищната структура на Абоба-Плиска. – Археология 3-4
- Георгиев, П. Ст. Витлянов** 2001 Архиепископията – манастир в Плиска. София
- Овчаров, Д.** 1977 Византийски и български крепости V-X в. София
- Рашев, Р.** 1982 Стрoбългарски укрепления. Варна
- Рашев, Р.** 1994 Аул и град през VII-IX в. – Сборник в чест на акад. Димитър Ангелов. София

15. Християнска култура на средновековната българска държава. Видове християнски храмове в българските земи – архитектурен облик, връзки със съвременната архитектура на Византия и архаизиращи тенденции. Манастири. Църковна архитектура от 13-14 в. Тенденции на развитие – трансформация от

архаизиращи традиции към съвременни тенденции. Българска школа във византийски стил. Представителни паметници.

Основна литература:

Балабанов, Т. 1992 Проучване на старобългарския комплекс “Кирика”. Приноси към Българска археология I

Бобчев, С. 1963 История на архитектурата през средните векове. София

Бояджиев, Ст. 1962 Архитектурата на Кръглата църква в Преслав. – Преслав 5

Георгиев, П. 1982 За първоначалното седалище на българската архиепископия. – Средновековна България и Черноморието. Варна

1985 Манастирската църква при с. Равна, Провадийско. – ИНМВ 21

1995 Златната църква в Преслав. – Преслав 5

Игнатов, Б. 1963 Към въпроса за българската архитектурна школа във византийски стил. – Археология 3

Кожухаров, Г. 1974 Сводът в античността и средновековието. София

Костова, Р. 1996 Център и периферия в Равненския манастир (по археологически данни). – Светогорската обител Зограф II. София

Лјубинковић, Р. 1955 “Св. Софија” у Охриду. – Зборник заштите споменика културе 5.

Мавродинов, Н. 1931 Еднокорабната и кръстовидната църква по българските земи до края на XIV в. София

1938-39 Византийската и старобългарска архитектура. – Родина I,2

1939 Базиликата в Плиска и българският дворцов церемониал. – ИБАИ XIII

1946 Византийска и старобългарска архитектура. – Архитектура I,1

1955 Византийската архитектура. София

1965 Старобългарското изкуство XI-XIII в. София

Миятев, Кр. 1925 Декоративната система на българските стенописи. – Сб. в чест на Васил Златарски. София, 135-149

1932 Кръглата църква в Преслав. София

1965 Архитектурата в средновековна България. София

Рашенов, А. 1930-31 Българска школа във византийски стил. – ИБАИ VI